

ВІДГУК
офіційного опонента
кандидата педагогічних наук,
доцента Залібовської-Ільніцької Зої Володимирівни
на дисертацію Шалівської Юлії Василівни
«Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до
комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Нинішній етап науко-педагогічного поступу зумовлений інтеграцією України у світовий освітній простір. Затвердження нового Державного стандарту початкової освіти (2018) сприятиме підвищенню якості освітніх послуг та створенню умов для підготовки фахівців у вищих навчальних закладах. Необхідною обставиною, яка уможливлює виконання нових завдань початкової освіти є фахова підготовка майбутніх учителів початкової школи до компетентнісного навчання, що забезпечує комунікативно-мовленнєвий розвиток учнів і передбачає опанування ними усним і писемним спілкування. Наукові пошуки у цій площині є важливими для сьогодення.

Слід зазначити, що дисертація Шалівської Юлії Василівни «Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів» доповнює науковий фонд професійної освіти у цьому руслі і є актуальним науковим дослідженням з низки причин. По-перше, вивчення, узагальнення дисеранткою теорії комунікативно-мовленнєвого розвитку у контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів сприяє на сьогодні активному взаємообміну науковою інформацією у професійній педагогічній діяльності, забезпечує педагогічно доцільну комунікацію. По-друге, спроектований, Юлією Василівною, процес упровадження педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів стимулює прогнозування, передбачення наслідків професійної освіти в майбутньому.

Дисертація Шалівської Юлії Василівни «Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів» була частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри теорії і методик початкового навчання Рівненського державного гуманітарного університету «Теоретико-методологічні основи

компетентнісного навчання у початковій школі» (державний реєстраційний номер № 0116U007737).

2. Найбільш вагомі наукові результати, які містяться в дисертації

Необхідно відзначити ґрутовну теоретичну основу дослідження Ю.В. Шалівської, що дозволило дисертантці одержати вагомі результати, котрі мають безумовну наукову новизну і полягають в обґрунтуванні педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів, у розробленні методики щодо визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів, у з'ясуванні змісту та особливостей комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів початкової школи на уроках читання; у розробленні моделі упровадження педагогічних умов підготовки учителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів та визначені її структури.

3. Ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів і положень дисертації, їх достовірність

Зазначимо, що наукові положення, висновки у дисертації Ю.В. Шалівської належним чином обґрунтовані. Коректно визначено мету, завдання, об'єкт і предмет наукового пошуку. Методологічну основу дослідження, відображену в комплексі методологічних підходів загально філософського (системний, синергетичний, соціокультурний) та спеціально наукового (особистісно-діяльнісний, компетентнісний, соціолінгвістичний) рівнів.

Обґрунтованість наукових результатів дисертаційного дослідження забезпечена використанням комплексу теоретичних, емпіричних та методів математичної статистики. Слід наголосити також, що методи підбиралися відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювалися у послідовності, відповідно до програми і методики дослідження.

Треба врахувати багатогранність вивчення проблеми. У списку використаних джерел 285 найменувань, з яких 5 найменувань польською і англійською мовами. До складу джерельної бази входять законодавчі документи, дисертаційні дослідження, матеріали вітчизняної і зарубіжної періодики, Інтернет-ресурси та ін.

4. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Результати наукового дослідження Ю.В. Шалівської можуть бути використані в діяльності педагогічних ВНЗ України, загальноосвітніх навчальних закладах різних типів. Матеріали і висновки дисертаційного дослідження, без сумніву, слугуватимуть для здійснення подальшої науково-дослідної роботи щодо модернізації підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів.

Практичне значення дослідження полягає в можливості впровадження змодельованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової

школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів у практику діяльності закладів вищої освіти.

Розроблено і апробовано авторські методики діагностики рівня комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів початкової школи, що дозволило визначити вихідний рівень комунікативно-мовленнєвого розвитку школярів і накреслити шляхи щодо забезпечення успішного формування комунікативно-мовленнєвої компетентності учнів.

Особливої уваги заслуговують матеріали дослідження, застосовані під час підготовки практикуму «Комунікативно-мовленнєвий розвиток молодших школярів на уроках читання».

Основні положення та результати дослідження впроваджено у навчальний процес Рівненського державного гуманітарного університету, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука та ін.

5. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Безумовно, окремі узагальнення дослідження можуть бути корисними для подальшого реформування освіти в Україні, шляхом врахування змодельованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів на основі компетентнісного підходу.

6. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертація Ю. В. Шалівської належним чином структурована: визначається метою і завданнями, поставленими дисертанткою. Представлена дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Структура та зміст є відповідними паспорту спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти. Обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам щодо кандидатських дисертацій даної наукової галузі. Зміст автореферату є ідентичним змісту дисертаційної роботи.

У першому розділі – «Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів» наведено аналіз категорійно-поняттєвого апарату проблеми дослідження у вигляді двох концептуальних площин («комунікативно-мовленнєва компетентність учнів початкової школи» і «професійна підготовка вчителя»). Не викликають заперечень подані здобувачкою визначення комунікативно-мовленнєву компетентність як «полікомпонентного утворення, яке передбачає сформованість різних видів мовленнєвих компетентностей та системи мовленнєвих умінь відповідно до освітніх ліній Державного стандарту початкової освіти», а «професійну підготовку вчителя» розглянуто з різних наукових позицій (компетентнісного, діяльнісного, особистісно-діяльнісного, системного підходів). Провідні підходи до проблеми дослідження визначено на підставі тези про те, що традиційно науково – педагогічні об’єкти, що вивчаються в галузі теорії і методики професійної

освіти, підлягають методологічним підходам на загально філософському та спеціально науковому рівнях.

Переконливими є аналіз структури готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності (таблиця 1.1 на с. 50), де вказано наукові підходи вітчизняних та зарубіжних авторів.

Задля наочного висвітлення представлено на (рис. 1.4 с. 63) структурно-змістову характеристику основних видів діяльності майбутніх учителів початкової школи під час навчання у закладах вищої освіти.

До розділу подані відповідні висновки.

У другому розділі – «Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів » заслуговує уваги факторний аналіз педагогічних умов підготовки.

Перша педагогічна умова, як стверджує авторка, забезпечує формування готовності майбутніх учителів до комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів у процесі фахової підготовки і відбувається через інтеграцію відповідних тем у процесі навчання майбутніх учителів («Порівняльний аналіз діалогічного і монологічного мовлення», «Фізіологічні основи мовлення», «Зовнішнє та внутрішнє мовлення дітей» та ін.), створення, вивчення та розв'язання творчих завдань (навчальних кейсів), систематизованих під час навчальної та педагогічної практики майбутніх учителів, додаткове (факультативне, неформальне) навчання майбутніх учителів початкових класів. Зазначимо, що це забезпечує готовність майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів.

Друга педагогічна умова передбачає розвиток ціннісного ставлення студентів до майбутньої професійно орієнтованої комунікативної діяльності та оволодіння фаховими компетентностями майбутнього вчителя початкових класів і реалізується через методики роботи з ціннісно-мотиваційною сферою студентів, що засновувалися на діалогічності й інноваційності (тренінговій діяльності, арттерапії, ігровій терапії тощо). Зазначене сприятиме регуляції професійно-особистісної поведінки майбутніх учителів.

Упровадження третьої педагогічної умови забезпечує удосконалення змістово-організаційних зasad, використання діалогічних форм і методів роботи задля стимулювання пізнавальної активності й самостійності студентів в оволодінні знаннями щодо комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів забезпечення для проектування ієархії цілей відповідно до власних потреб та пізнавальних інтересів. Вказане сприяє створенню ситуацій успіху та розвиток мотивації досягнення під час навчальних занять.

Забезпечення рефлексивних зasad у процесі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів реалізовувалася через забезпечення оволодіння студентами інструментами оцінювання результатів педагогічних процесів (методикою діагностики рівня комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів

початкової школи, заснованою на показник фонетико-орфоепічної, лексичної, граматико-стилістичної, діалогічної, комунікативної компетенцій учнів). Описане реалізує рефлексивні засади формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів.

Педагогічна умова щодо оптимізації суб'єкт – суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу та цілеспрямованого і системного розвитку комунікативних умінь і навичок під час фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів забезпечується через організацію та проведення комунікативних тренінгів для студентів.

Вище згадане сприятиме створенню сприятливої психологічної атмосфери і ефективному використанню інтерактивних форм і методів навчання.

Розділ закінчується відповідними висновками

У третьому розділі – «Експериментальне дослідження ефективності упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку» – представлено програмою та змістом експериментальної роботи; здійснено аналіз стану підготовленості майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку, представлено результати формувального етап експерименту.

Як позитивне, варто відзначити чіткий послідовний виклад усіх етапів формувального експерименту з конкретними формами й методами, що використовувалися на кожному з етапів з метою дослідження ефективності упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку. Доведено здобувачем, що за спеціально створених педагогічних умов, процес професійної підготовки набув цілеспрямованого системного характеру.

Достовірність результатів перевіreno за допомогою критерію кутового перетворення Фішера.

Матеріали розділу узагальнюються у висновках.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, доповнюються матеріалами представленими в опублікованих працях Шалівської Юлії Василівни та в авторефераті.

Цілісний аналіз дисертації Ю.В. Шалівської дав підставу стверджувати, що всі дослідницькі завдання реалізовані. Аналіз дисертації, додатків, автореферату та наукових публікацій автора свідчить про те, що дослідницею виконане оригінальне, актуальне, ґрунтовне, перспективне дослідження, що робить певний внесок у педагогічну науку.

7. Повнота викладення результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідалися Ю.В. Шалівською на 10 наукових, науково-практичних, науково-методичних конференціях та семінарах різного рівня, зокрема: міжнародних (5), всеукраїнських (5), науково-методичному.

Зміст дисертаційного дослідження оприлюднено у 14 публікаціях (з них одна – в зарубіжному періодичному фаховому видані).

8. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Дисертація та автореферат Ю.В. Шалівської підготовлені та оформлені у відповідності до п.9, 10 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєнню вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 року №567 щодо кандидатських дисертацій та інших інструктивним вимогам МОН України. Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті Ю.В. Шалівської належним чином розкриті і обґрунтовані в рукописі дисертації.

9. Зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дослідження, вважаємо за доцільне відзначити, що в роботі є певні дискусійні моменти, зокрема:

1. Вважаємо, що підрозділ 1.1 дещо переобтяжений загальними визначеннями понять і дефініцій, розлогими цитатами, базові поняття занадто ієархізовані, що, подекуди, ускладнює сприйняття тексту роботи.

2. Варто пояснити, хто розробив критерії і показники, виділені рівні комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів (розділ 2, с. 142).

3. Модель реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів була б інформативнішою, на наш погляд, якби автор подала методи й форми реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку.

4. На нашу думку, підрозділ 3.2. «Стан підготовки майбутніх учителів до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів початкової школи» більш логічно представити у другому розділі дослідження, натомість у третьому – результати здійсненої експериментальної роботи.

5. Робота значно виграла б, якби містила підрозділ з методичними рекомендаціями щодо реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до комунікативно-мовленнєвого розвитку.

Слід зазначити, що висловлені зауваження не є принциповими, мають рекомендаційний характер і тому не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження Ю.В. Шалівської і не знижують високої теоретичної і практичної цінності проведеного дослідження актуальної педагогічної проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів технологій.

10. Висновки

У цілому, дисертаційна робота Ю.В. Шалівської відзначається ґрунтовністю і глибиною, високим рівнем теоретичного узагальнення, самостійністю наукового пошуку, творчим підходом до розв'язання наукових проблем; використанням комплексу взаємодоповнюючих методів дослідження, адекватних меті, завданням, об'єкту та предмету дисертаційної

роботи; кількісним та якісним аналізом емпіричного матеріалу; результатами експериментальної перевірки висунутої гіпотези, а також позитивними результатами впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів.

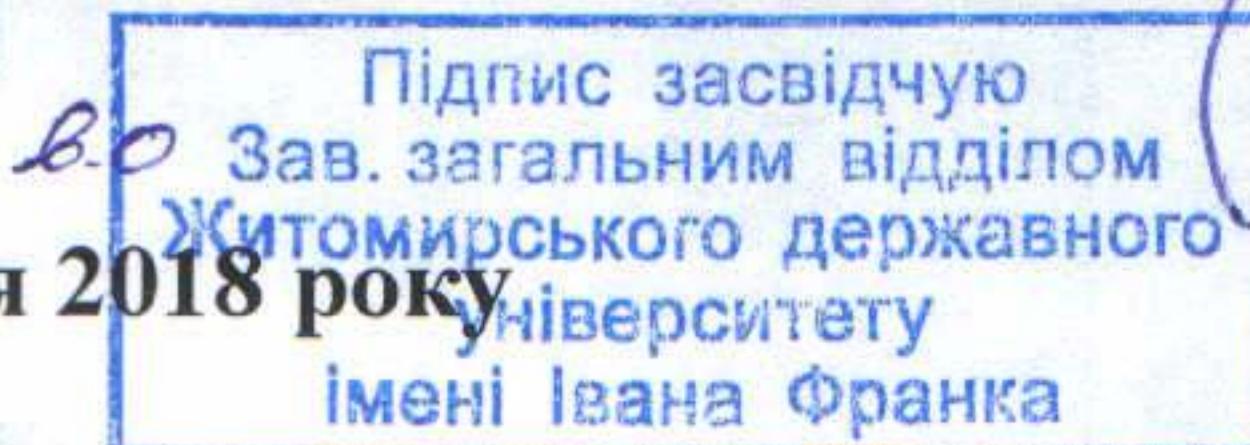
Аналіз дисертації, автореферату й опублікованих наукових праць дисертантки дає підставу зробити такий висновок: дисертація «Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи до комунікативно-мовленнєвого розвитку учнів» Шалівської Юлії Василівни, за актуальністю та змістом, обсягом і якістю оформлення, повнотою викладу, новизною та практичним значенням її основних результатів відповідає вимогам, що висуваються нормативними документами АК МОН України до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри
соціальних технологій
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

З.В. Залібовська-Ільніцька

11 квітня 2018 року

Проректор
з навчально-
роботи

Б.М. Бережний

І.М. Янков